

December 2025

Fackliga medlemmar är mer positiva till miljöpolitik

En analys av kopplingen mellan kollektivavtal, fackligt medlemskap och löntagares vilja att prioritera miljön i 22 länder

Josef Ringqvist

arena idé

Fackliga medlemmar är mer positiva till miljöpolitik

En analys av kopplingen mellan kollektivavtal, fackligt medlemskap och löntagares vilja att prioritera miljö i 22 länder

Författare: Josef Ringqvist
Redaktör: German Bender
Grafisk form: Simon Karlsson, Arena Idé
 © Arena Idé och författaren
 Stockholm 2025

Rapporten i en mening:

Fackliga medlemmar är generellt mer benägna än icke-medlemmar att värna miljön på bekostnad av arbetstillfällen och ekonomisk tillväxt, och i länder med högre kollektivavtalsäckning är anställda generellt (både medlemmar och icke-medlemmar) mer positiva till detta än i andra länder.

Den här rapporten belyser fackföreningars avgörande roll i den gröna omställningen. Vi studerar skillnader mellan fackliga medlemmar och icke-medlemmar när det gäller viljan att prioritera miljöskydd på bekostnad av ekonomisk tillväxt och arbetstillfällen. Dessutom analyserar vi skillnader mellan länder med fokus på betydelsen av kollektivavtal för anställdas stöd för miljöskyddsåtgärder.

Skillnaderna undersöks med hjälp av en flernivåanalys som baseras på data från 22 europeiska länder ur European Values Study (2017). Resultaten visar att fackliga medlemmar generellt är mer benägna att värna om miljön än icke-medlemmar. Detta kan till stor del tillskrivas det faktum att medlemmar ofta är mer vänsterorienterade ideologiskt, en inställning som har ett positivt samband med hänsyn till miljön. Anmärkningsvärt nog visar sig sambandet mellan fackligt medlemskap och positiva miljöattityder vara starkast i branscher där attityderna generellt är minst positiva. Transport- och tillverkningsarbetare är i allmänhet minst benägna att vilja prioritera miljöskydd, men samtidigt har fackligt medlemskap den största positiva "effekten" i denna grupp. Detta mönster är dock inte observerbart i Sverige, där skillnaden mellan medlemmar och icke-medlemmar är liten. I Sverige är stödet för miljöskydd i stället mycket högt i båda grupperna.

Kopplat till detta visar studien att både medlemmar och icke-medlemmar i länder med högre kollektivavtalsäckning tenderar att vara mer positivt inställda till att värna om miljön på bekostnad av arbetstillfällen och ekonomisk tillväxt. Därmed ger resultaten, även om det är viktigt att betona att analyserna inte kan fastställa kausala samband, stöd för argumentet att starka fackförbund och partsrelationer är viktiga för att miljöåtgärder ska vinna bred legitimitet bland löntagare.

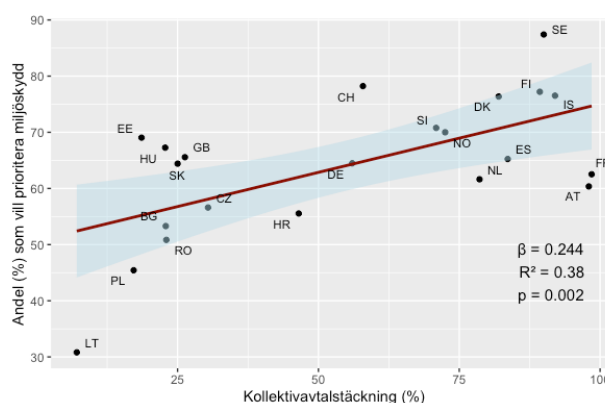
Sverige är ett belysande exempel på detta resonemang, då studien alltså finner högt stöd för miljöåtgärder bland svenska löntagare, något som i sin tur delvis kan förklaras av hög kollektivavtalsäckning och facklig organisationsgrad.

Starka fackförbund behöver med andra ord inte vara hinder för en mer ambitiös miljöpolitik, vilket ibland hävdas. Tvärtom kan de, genom att slå vakt om löntagares intressen – exempelvis i form av mer omfattande sociala skyddsnet och omställningsmöjligheter – bidra till förutsättningar som möjliggör en sådan omställning.

Det starka stödet för miljöskydd bland fackliga medlemmar tyder på att många fackförbund skulle kunna höja sina ambitioner och driva på mer aktivt i miljöfrågor.

Mer om rapportens innehåll

- » Belyser fackföreningars viktiga roll i den gröna omställningen.
- » Studerar fackets effekter på löntagares villighet att prioritera miljöskydd före sysselsättning och tillväxt.
- » Jämför fackliga medlemmar med icke-medlemmar i 22 europeiska länder med olika grad av kollektivavtalsäckning.
- » Visar att fackliga medlemmar är mer positiva till miljöskydd än icke-medlemmar.
- » Visar att både fackliga medlemmar och icke-medlemmar i länder med högre kollektivavtalsäckning och facklig organiseringsgrad är mer positiva till miljöskydd (se Figur 1).

Figur 1. Aggregerat bivariat samband mellan kollektivavtalsäckning och viljan att prioritera miljöskydd

Josef Ringqvist (författare) är doktor i arbetsvetenskap och anställd vid Karlstads Universitet.

German Bender (redaktör) är utredningschef på Arena Idé och arbetsmarknadsforskare vid Handelshögskolan.

Innehåll

Inledning	4
Tidigare forskning	7
Resultat	12
Diskussion	19
Data och metoder	24
Beroende variabel	24
Oberoende variabler på individnivå	24
Oberoende variabler på landsnivå	25
Metoder	25
Referenslista	27
Bilaga	31

Inledning

I miljödebatten framställs fackföreningar ofta som konservativa aktörer inriktade på att försvara arbetstillfällen utan ekologiska hänsyn (se exempelvis Thomas & Doerflinger 2020, s. 394; Thomas 2021). Även om denna bild delvis nyanserats är den fortfarande vanligt förekommande (Gould, Pellow & Schnaiberg 2004; Obach 2004; Felli 2014, s. 378, 386; Barca 2019).

Kort sagt antas det ofta – sant eller inte – att en tillräckligt snabb grön omställning kommer att innebära åtminstone tillfälliga förluster av arbetstillfällen och långsammare ekonomisk tillväxt. Fackföreningar antas därför föredra att gå försiktigt fram, eller till och med direkt motsätta sig de åtgärder som krävs för att värna om miljön (se exempelvis Offe 1985a, s. 822; Räthzel & Uzzell 2011; Felli 2014 s. 386; Thomas & Doerflinger 2020; Thomas 2021).

Intresset för fackföreningars inställning till miljöfrågor ökar stadigt, både vetenskapligt och i bredare policysammanhang, men befintlig forskning baseras främst på fallstudier av policydokument eller intervjuer med fackliga företrädare (till exempel Lundström 2017; Stevis, Uzzell & Räthzel 2018, s. 441; Tomassetti 2020). Det finns ett behov av att komplettera diskussionen med analyser baserade på bredare representativa urval.

Enligt tidigare studier hävdar exempelvis fackliga ledare att de inte kan engagera sig mer i miljöfrågor eftersom deras medlemmar inte skulle acceptera det (Räthzel & Uzzell 2019, s. 133). Samma studie konstaterar att ”dilemmat att välja mellan att slå vakt om arbetstillfällen och att slå vakt om miljön genomsyrar alla fackliga insatser för att utveckla riktlinjer för miljöarbetet” (Räthzel & Uzzell 2019, s. 133).

Däremot vet vi väldigt lite om fackliga medlemmars inställning i frågan, särskilt ur ett kvantitativt perspektiv baserat på analyser av nationellt representativa urval. Därför syftar vår studie till att undersöka fackliga medlemmars inställning till miljöfrågor, och mer specifikt hur villiga de är att prioritera miljön på bekostnad av tillväxt och sysselsättning. Även om idén om en sådan inneboende konflikt är omstridd – särskilt gällande frågan om sysselsättning, där många ser den gröna omställningen som en möjlighet att skapa snarare än eliminera arbetstillfällen – uppstår sådana målkonflikter ofta i praktiken. Frågan synliggör också en bredare värderingskonflikt i miljödebatten och fungerar därmed som ett test på hur beredda fackmedlemmar är att prioritera miljön.

Det är viktigt att inte likställa medlemmars attityder å ena sidan och facklig policy och strategi å andra sidan; kopplingarna mellan dessa analysnivåer är ofta komplexa (Offe 1985b, s. 221–22). Man bör också vara försiktig med att likställa enkätsvar och ett faktiskt stöd för konkreta åtgärder.

Med det sagt är den här typen av studier högst angelägna i ljuset av de policy-

diskussioner som pågår inom fackföreningsrörelsen, exempelvis gällande miljöfrågans möjligheter att bidra med engagemang och facklig förnyelse (Farnhill 2018). Studier av detta slag är också viktiga för att bemöta potentiellt felaktiga antaganden och fördomar om fackliga medlemmars attityder. Våra resultat antyder i själva verket att medlemmar generellt är *mer* villiga än ickemedlemmar att prioritera miljöskydd.

Det främsta stödet för denna tes rör medlemmarnas ideologiska uppfattningar. Fackliga medlemmar tenderar nämligen att luta mer åt vänster politiskt, och en sådan ideologisk orientering är starkt positivt förknippad med miljöhänsyn (McCright *et al.* 2016). Vidare kan det tänkas att betydelsen av medlemskap varierar mellan olika länder och institutionella sammanhang. Argumentet att fackmedlemmar är positiva till miljöåtgärder utvärderas därför i en landsjämförande analys.

Vi gör en flernivåanalys baserad på data från European Values-undersökningen (EVS) från 2017, som omfattar 22 europeiska länder. Vi utnyttjar flernivådesignen för att skilja mellan fackets ”effekter”¹ på individuell nivå och på landsnivå. Analyserna utvärderar argumentet att fackliga medlemmar är mer villiga än ickemedlemmar att prioritera miljöskydd före tillväxt och sysselsättning. Vidare analyserar vi i vilken utsträckning detta kan förklaras av medlemmarnas ideologiska ståndpunkter. Studien undersöker också huruvida fackliga medlemmar i länder med högre kollektivavtalsäckning – länder som vanligen har en högre grad av anställningstrygghet och omställningsstöd – är mer positiva till miljöskydd.

Studiens resultat stödjer i stora drag argumenten vi presenterat ovan: fackliga medlemmar är generellt sett mer villiga än ickemedlemmar att prioritera miljöskydd framför tillväxt och sysselsättning, och detta kan i stor utsträckning tillskrivas deras ideologiska uppfattningar.

Anmärkningsvärt är att miljöattityder följer det förväntade mönstret vad gäller skillnader mellan olika branscher, men att fackligt medlemskap snarare än att förstärka dessa skillnader tenderar att motverka dem. Studien visar att tillverknings- och transportarbetare i allmänhet är de som är minst villiga att prioritera miljöskydd, men att det samtidigt är inom denna grupp som fackligt medlemskap har den mest framträdande positiva effekten.

När det gäller den andra analysnivån är variationen mellan länderna i ”medlemseffekten” (alltså skillnaden mellan medlemmar och ickemedlemmar) mindre än förväntat. Landsnivåvariablerna påverkar i stället medlemmar och ickemedlemmar i lika hög grad: i länder med högre kollektivavtalsäckning tenderar anställda generellt att vara mer benägna att prioritera miljöåtgärder även

1 Genomgående används i denna studie uttrycket ”effekt” som synonym till statistisk korrelation. Vi avser därmed inte att antyda direkta kausala samband (exempelvis på så vis att fackligt medlemskap är en omedelbar orsak till en viss attityd).

på bekostnad av tillväxt och arbetstillfällen.

Resultaten tyder på att det finns ett omfattande stöd bland medlemmar för att fackföreningar ska engagera sig mer i miljöfrågor. På grundval av resultaten menar vi att ett mer aktivt fackligt arbete kring miljöfrågor skulle kunna vara en fruktbar väg till facklig förnyelse som baseras på en av medlemmarnas kärnfrågor.

Tidigare forskning

Antaganden om målkonflikter genomsyrar många diskussioner om fackföreningsrörelsens komplicerade förhållande till miljön, där miljöskydd till exempel ofta ställs emot arbetstillfällen och ekonomisk tillväxt. Diskussionerna väcker därmed grundläggande frågor om fackföreningsrörelsens målsättningar och hur arbetares kollektiva intressen ska definieras och tillvaratas (Räthzel & Uzzell 2011; Thomas & Doerflinger 2020).

I detta avseende kan den inflytelserika *treadmill of production*-teorin – där produktionen beskrivs som ett ständigt snurrande ekorrhjul – illustrera ett särskilt kritiskt (och därmed inte allenarådande) perspektiv på fackföreningsrörelsens förhållande till miljön (Schnaiberg & Gould 1994). Treadmill-teorin bygger på följande antaganden: (1) ekonomisk tillväxt är oförenlig med miljömässig hållbarhet; (2) fackliga kärnfrågor rörande full sysselsättning och materiella framsteg är tätt kopplade till ekonomisk tillväxt; och följaktligen (3) arbetarrörelsen kommer att prioritera faktorer som gynnar ekonomisk tillväxt även om det skadar miljön (Schnaiberg & Gould 1994, s. 70; Gould, Pellow & Schnaiberg 2004, s. 297; Obach 2004, s. 337–8, 340). Därigenom väntas fackföreningar alltså motverka nödvändiga insatser för att värna om miljön.

Även ett sådant kritiskt perspektiv lämnar dock utrymme för olika tolkningar, till exempel gällande förhållanden där fackföreningar kan komma fram till olika ståndpunkter (Obach 2004, s. 338). Den tvetydigheten återspeglas i bredare diskussioner rörande olika uppfattningar om vad en fackförening egentligen är, där två vitt skilda modeller kan skisseras (Behrens & Pekarek 2020).

Den första är bilden av fackföreningar som uteslutande ekonomiska aktörer som driver direkt arbetsplatsrelaterade frågor eller slår vakt om specifika löntagargrupperns särintressen. Enligt den andra bilden bör fackföreningarna förstås i likhet med andra sociala rörelser eller ”rättvisans svärd” som bygger bredare allianser för att värna arbetstagares intressen också utanför den omedelbara arbetsplatsen (Hyman 2001, s. 60–61; Räthzel & Uzzell 2011, s. 1221). Den senare bilden av fackföreningar anses ofta mer förenlig med ett mer aktivt fackligt engagemang kring miljöfrågor (Felli 2014, s. 374; Lundström, Räthzel & Uzzell, 2015).

Tidigare empirisk forskning har kartlagt och kategoriserat olika fackföreningars inställning till miljöfrågor. Det råder enighet om att fackföreningar i allt högre grad erkänner vikten av miljöfrågor (exempelvis Räthzel och Uzzell 2011, 2013; Snell och Fairbrother 2011). Felli (2014, s. 380) anser dock att de miljöåtgärder som föreslås av facket ofta ignorerar eller förbiser kärnan i ”tillväxtimperativet och klimatkrisen”. I stället tillämpas olika former av grön keynesianism – dvs. stimulanser syftande till att öka den samlade efterfrågan genom offentliga inves-

teringar i ”gröna sektorer” i ekonomin – som i sin tur bygger på det omtvistade begreppet ”grön tillväxt” (se Hickel & Kallis 2020 för en kritik av det senare).

På ett liknande sätt identifierar Thomas och Doerflinger (2020) tre fackliga ståndpunkter i relation till klimatpolitik: motstånd, gardering och stöd. Den vanligaste ståndpunkten, i linje med det grundläggande fackliga målet att värna arbetstillfällen och goda arbetsvillkor, är att gardera sig. Det innebär att fackföreningar förespråkar långsamma stegvisa åtgärder och minimal reglering. Samma forskare drar slutsatsen att det är osannolikt att fackföreningar kommer att ta tillräcklig miljöhänsyn då anställningstillfällen värderas högre, även om detta inte är förutbestämt utan i stället beror på enskilda fackföreningars politiska identitet och branschtillhörighet.

Liknande slutsatser dras också av Markey och McIvor (2019, s. 97), när det gäller australiska fackföreningar, och av Obach, som studerar amerikanska fackföreningar. Obach hävdar att även om amerikanska fackföreningar stöder vissa frågor som kan ”sakta ner ekorrhjulet” (till exempel arbetstidsförkortning) och det finns tendenser som pekar mot ett mer aktivt engagemang, ska facket fortfarande betraktas som en aktör som upprätthåller ”treadmill”-systemet på bekostnad av miljön (Obach 2004, s. 349).

För att återgå till frågan om skillnader mellan olika branscher antas ofta fackföreningar inom produktion och transport vara särskilt benägna att motsätta sig miljöåtgärder, eftersom det är deras medlemmars jobb som antas vara hotade – även om det finns olika ståndpunkter inom en sådan bred kategori (Räthzel & Uzzell 2011, s. 1219; Thomas & Doerflinger 2020; Thomas 2021). Motsatsen har sagts gälla för fackföreningar inom tjänstesektorn, eftersom miljöåtgärder skulle kunna öka sysselsättningen inom denna sektor (se Obach 2004, s. 347).

Tidigare fallstudier ger därmed värdefulla insikter om fackföreningars inställning i miljöfrågor och belyser skillnader mellan olika branscher i detta avseende. Dessa resultat säger dock inte nödvändigtvis något om vad medlemmarna tycker. Givet förekomsten av garderingsstrategier skulle ett utfall kunna vara en urvalsmekanism som resulterar i ett lägre stöd bland medlemmar. Om det finns en allmän uppfattning att fackföreningar prioriterar tillväxt och sysselsättning framför eller till och med på bekostnad av miljön kan personer med ett större intresse för miljöfrågor, och en mer tillväxtkritisk hållning, vara mindre benägna att gå med i facket. Frågor av detta slag beskrivs ibland som en del av en central skiljelinje mellan fackföreningar och de ”nya sociala rörelserna”, inte minst då miljörörelsen, som dessa personer i så fall skulle vara mer benägna att ansluta sig till (Offe 1985a, s. 832). Från detta resonemang följer också att fackliga medlemmar skulle vara mindre benägna än ickemedlemmar att prioritera miljöskydd framför tillväxt och sysselsättning.

I den här studien argumenterar vi dock för att det finns starkare skäl att förvänta sig att medlemmar är *mer* benägna än ickemedlemmar att prioritera miljö-

skydd. Huvudskälet till detta är politiskt-ideologiskt. Personer som identifierar sig till vänster ideologiskt tenderar att vara mer benägna att värna om klimat och miljö (McCright *et al.* 2016), och det är ett väletablerat faktum (om än något varierande mellan olika länder och typer av förbund) att fackliga medlemmar är ofta mer vänsterinriktade (Iversen och Soskice 2015).

Faktum är att miljöfrågor – trots att de ofta framställts stå bortom traditionella värderingsklyftor (ibland, som diskuterats ovan, till nackdel för ”gamla folkrörelser” som fackföreningar) – ofta knyter an till den traditionella vänster–höger-skalan eftersom de tenderar att väcka frågor om relationen mellan stat och marknad (Malm 2018, s. 134; Korpi 2019, s. 158; Ringqvist, 2024a). Idén om en ”fri” marknad står med andra ord ofta i konflikt med behovet av statlig reglering för att värna om miljön. Tilltron till en fri marknad har i själva verket identifierats som en av de viktigaste faktorerna bakom klimatförnekelse (Heath & Gifford 2006, s. 65; Hornsey *et al.* 2016). Ur ett ideologiskt perspektiv finns således beröringspunkter mellan miljöskydd och sociala frågor där fackföreningar traditionellt förespråkat statlig reglering (Spies-Butcher & Stebbing 2016).

Förutom sådana ideologiska frågor finns även andra faktorer som kan ligga till grund för en positiv ”medlemseffekt”. Individualism har en negativ effekt på stöd för miljön (Goebbert *et al.* 2012) och det finns skäl att förvänta sig att fackliga medlemmar generellt är mer kollektivistiskt inriktade, eller ”solidariska”, än ickemedlemmar (Mosimann & Pontusson 2017). Fackligt medlemskap kan också vara kopplat till ett ”innanförskap”, återspeglad i faktorer som anställningstrygghet och starkare arbetsmarknadsanknytning. Detta kan i sin tur öka benägenheten bland medlemmar att prioritera miljöskydd, även (eller kanske särskilt) i de fall där jobb kan vara hotade.

Faktum är att den begränsade mängden tidigare forskning om fackliga medlemmars miljöattityder stödjer en mer positiv syn på fackföreningars roll i miljöfrågan (Kojola, Xiao & McCright 2014; Vachon & Brecher 2016; Chen 2017). Det bör visserligen understrykas att samtliga studier analyserar data uteslutande från USA, och med tanke på fackföreningarnas särdrag i USA är det möjligt att resultaten inte gäller för medlemmar i andra länder. Det är ändå intressant att notera att Vachon och Brecher (2016) visar att amerikanska fackliga medlemmar uttrycker mer oro för miljön än ickemedlemmar, och Chen (2017) konstaterar att amerikanska medlemmar, även i branscher med höga utsläpp och vid beaktande av inkomst, är mer benägna än ickemedlemmar att beskriva de offentliga utgifterna för miljöskydd som ”för små”. Chen (2017, s. 786) avslutar också sin studie genom att konstatera att resultaten skulle få större giltighet om de kompletterades med forskning som undersöker andra utfallsvariabler. I detta sammanhang kan det hävdas att utfallsvariabeln i vår studie, som tar hänsyn till en explicit – om än långt ifrån allmänt vedertagen – målkonflikt mellan miljö och tillväxt, utgör ett starkt test av hur långt medlemmar är villiga att gå för att

skydda miljön.

Tidigare forskning har sällan teoretiserat eller sökt förklara ”medlemseffekten” empiriskt. Chen (2017) fokuserar till exempel i stor utsträckning på vikten av skillnader på branschnivå när det gäller löntagares intressen, och hänvisar ibland till fackliga policydiskussioner. Det framgår därför inte tydligt varför fackliga medlemmars inställning rent teoretiskt skulle skilja sig från ickemedlemmars, även om detta inte heller är huvudfrågan om syftet är att få en bild av medlemmarnas inställning som sådan.

Ny forskning baserad på paneldata (som alltså följer samma individer över tid) ger anledning att vara försiktig med teoretiska förklaringar som tillskriver medlemskapet i sig en stor *omvälvande* effekt – i vilken själva medlemskapet antas påverka människors attityder – i motsats exempelvis till urvaleffekter där vissa personer är mer benägna att ansluta sig till en fackförening från första början (Hadziabdic & Baccaro 2020; se också Ringqvist 2024a för en längre diskussion).

Utan att närmare specificera orsakssambandet (vi utgår alltså inte ifrån att det rör sig om en kausal effekt av medlemskap) kan vi på grundval av den forskning som diskuterats ovan anta att fackliga medlemmar är mer benägna än icke-medlemmar att vilja prioritera miljön, delvis beroende på att de tenderar att vara mer vänsterorienterade och därför mer kritiska till en oreglerad fri marknad (Iversen & Soskice 2015; Wright 1985, s. 269–272). Följande hypoteser testas:

H1a: Fackliga medlemmar är mer benägna än icke-medlemmar att prioritera miljön framför ekonomisk tillväxt och sysselsättning.

H1b: Den positiva effekten av medlemskap på viljan att prioritera miljön kan delvis tillskrivas medlemmarnas politiska orientering.

Medlemskapets effekter kan också tänkas variera mellan olika länder. En potentiellt viktig faktor i detta sammanhang är förekomsten av kollektivavtal, som sannolikt förbättrar anställdas materiella villkor och trygghet på arbetsmarknaden. Detta i sin tur kan leda till att medlemmar känner sig mindre begränsade av rent ekonomiska hänsyn och därmed blir mer villiga att prioritera frågor som miljöskydd, särskilt när dessa står i konflikt med arbetstillfällen.

Kollektivavtal framställs mycket riktigt ofta som avgörande i omstruktureringsprocesser i allmänhet (Eurofound 2018a, s. 34), och det går att argumentera för att så är fallet i minst lika hög utsträckning i hanteringen av en rättvis grön omställning. Eurofound drar exempelvis slutsatsen att en fackförenings engagemang och stöd ”[...] skapar en större acceptans bland de anställda för omstruktureringsbeslut och bidrar till att minska känslan av otrygghet i anställningen” (Eurofound 2018a, s. 47). En viktig aspekt gäller tillhandahållandet av goda anpassningsåtgärder, till exempel omskolning och utbildning för de anställda, som ”[...] är omställningsrelaterade och underlättar övergången från ett arbete till ett annat, internt eller externt” (Bergström 2019, s. 97).

Även bortsett från sådana omställningsmekanismer är kollektivavtal ofta förknippade med dekommodifiering (eller ”avvarufiering”) i bredare bemärkelse (Streeck & Hassel 2003, s. 357–58) – dvs. åtgärder som (om än under kortare perioder) minskar människors beroende av marknaden för sin välfärd. Detta kan också öka arbetares villighet att prioritera frågor bortom de rent ekonomiska. Arbetslöshetsförsäkringens nivå och omfattning bör vara särskilt viktig i det sammanhanget.

För att empiriskt utvärdera argumentet ovan analyserar vi effekterna av kollektivavtalsäckningen på landsnivå. Den effekten tenderar att korrelera positivt med liknande mått på fackets inflytande, såsom kollektivavtalens centralisering och fackligt deltagande i utformningen av den sociala och ekonomiska politiken (Baccaro & Howell 2017, s. 44).

Vi utvärderar argumentet om *förklaringen* till denna effekt empiriskt genom att undersöka om kollektivavtalsäckningens potentiellt positiva effekt i sin tur beror på högre anställningstrygghet och kompetensutveckling, vilket vi gör med hjälp av ett mått på landsnivå som tagits fram av Eurofound (2018b, s. 21, 24). Måttet är lämpligt för studiens ändamål eftersom det bygger på flera av de aspekter som förknippas med en rättvis grön omställning och som diskuterats ovan, det vill säga anställningstrygghet, ofrivillig tillfällig anställning, livslångt lärande och kompetensanvändning samt arbetslöshetsförsäkringens omfattning. Av samma skäl som för kollektivavtalsäckningen finns det också anledning att bedöma effekterna av den fackliga organisationsgraden (se till exempel Esser & Olsen 2012), med vilken den tenderar att korrelera positivt men inte fullt ut (Baccaro & Howell 2017, s. 44; Ringqvist, 2021).

Resonemanget som förs ovan bör innebära att medlemmar i länder med högre grad av kollektivavtalsäckning är mer benägna att värna om miljön på bekostnad av tillväxt och sysselsättning. Men med tanke på att de flesta kollektivavtal omfattar anställda oavsett fackligt medlemskap – även om det kan variera mellan olika länder i vilken utsträckning detta är fallet (Jódar, Vidal & Alós 2010, s. 163–4) – kan samma resonemang sannolikt också tillämpas på ickemedlemmar, och således gälla samtliga anställda. Vi testar därför följande hypoteser:

H2a: I länder med högre kollektivavtalsäckning är både fackliga medlemmar och ickemedlemmar mer benägna att prioritera miljön framför tillväxt och sysselsättning.

H2b: Kollektivavtalsäckningens positiva effekt på viljan att prioritera miljöfrågor kan delvis tillskrivas anställningstrygghet och kompetensutveckling.

Resultat

Tabell 1 redovisar andelen fackliga medlemmar respektive ickemedlemmar som instämmer i påståendet ”Att skydda miljön ska ges prioritet, även om det orsakar en långsammare ekonomisk tillväxt och förlust av arbetstillfällen” (för ytterligare information om de variabler som används – se metodavsnitt nedan). Resultaten redovisas per land och sorteras efter hur stor skillnaden är mellan medlemmar och ickemedlemmar.

Till att börja med kan vi konstatera att en klar majoritet av de fackliga medlemmarna i de flesta länder prioriterar miljöskydd framför tillväxt och sysselsättning. När det gäller skillnader mellan medlemmar och ickemedlemmar är tendensen tydlig: medlemmar tenderar att vara mer benägna än ickemedlemmar att prioritera miljön. Dessa resultat ger stöd för h1a. I 8 av 22 länder är skillnaden statistiskt signifikant ($p < 0,05$). Skillnaderna mellan medlemmar och ickemedlemmar är mycket stora i Spanien – 20 procentenheter – och betydande i Polen, Nederländerna och Frankrike. Vissa icke-signifikanta skillnader (i till exempel Estland och Bulgarien) beror sannolikt på det relativt låga antalet fackliga medlemmar i dessa länder (och därmed i urvalet).

I Sverige är skillnaderna mellan fackliga medlemmar och ickemedlemmar små och inte statistiskt signifikanta – men stödet för miljöskydd är i stället generellt mycket högt (uppemot 90 procent) bland både medlemmar och ickemedlemmar.

Det är slutligen värt att betona att inget land har en signifikant negativ medlemseffekt – och att Österrike är det enda land som kan visa upp en tendens åt det hållet som närmar sig en viss grad av statistisk säkerhet.

För att systematiskt analysera skillnaderna mellan medlemmar och ickemedlemmar, samt inte minst mellan länder med olika kollektivavtalstäckning, kan vi i nästa steg dra nytta av MLA (logistiska flernivåregressionsmodeller, se metodkapitlet)

Tabell 1. Andel (i procent) som är villiga att prioritera miljöskydd framför tillväxt och sysselsättning

Land	Ickemedlem	Medlem	Skillnad medlem och ickemedlem	Sig. (p-värde)
Spanien	64	84	20	0,00
Polen	44	59	16	0,03
Nederländerna	61	74	13	0,00
Frankrike	58	70	12	0,04
Estland	71	82	11	0,21
Storbritannien	60	69	9	0,03
Bulgarien	58	65	7	0,21
Norge	67	73	7	0,03
Schweiz	76	82	6	0,02
Danmark	70	76	6	0,00
Litauen	35	39	4	0,54
Finland	72	75	3	0,32
Tyskland	71	74	3	0,33
Slovenien	68	71	3	0,59
Sverige	87	89	2	0,35
Tjeckien	60	60	0	0,97
Kroatien	58	58	0	0,97
Rumänien	50	50	0	0,99
Ungern	68	67	0	0,97
Island	77	75	-2	0,47
Slovakien	68	63	-5	0,46
Österrike	67	59	-8	0,09

Anmärkning: Signifikanta skillnader ($p < 0,05$) i fetstil, baserat på χ^2 -test. Baserat på hela EVS-urvalet, både sysselsatta och icke sysselsatta. Kalibreringsvikter inkluderade (justerade för ålder, kön, utbildningsnivå och hemvistregion).

Modellerna i tabell 2 fokuserar på variabler på individnivå och utvärderar hypotes 1, det vill säga att fackliga medlemmar är mer positiva till miljöskydd. Den positiva medlemseffekten väntas bero på medlemmarnas ideologiska uppfattningar.

För det första förbättrar inte införandet av en slumpmässig koefficient för medlemskap modellenpassningen ("model fit") nämnvärt. Det tyder på att medlemseffekten (alltså skillnaden mellan medlemmar och ickemedlemmar) inte varierar mycket mellan olika länder, åtminstone inte tillräckligt för att förbättra modellenpassningen.² Det bör dock noteras att tabell 1 indikerar att det finns vissa skillnader mellan länderna avseende "medlemseffekten", och att dessa bör hållas i åtanke när resultaten tolkas.

Modell 1 visar att fackliga medlemmar – oberoende av kön, yrke, utbildning och ålder – generellt sett är mer benägna än ickemedlemmar att prioritera miljöskydd på bekostnad av sysselsättning och ekonomisk tillväxt, vilket *stödjer h1a*.³ Enligt modell 1 har fackmedlemmar ungefär 14 % högre odds än ickemedlemmar att prioritera miljöskydd.

2 Inte heller en slumpmässig koefficient för yrkesgrupp förbättrar modellenpassningen.

3 Effekten är signifikant även i en modell där Spanien utelämnas. Det finns inte heller någon interaktion mellan medlemskap och utbildning (redovisas inte här). Vidare bör noteras att sambandet är signifikant också vid kontroll för inkomst (se metodavsnitt).

Tabell 2. Logistiska flernivåregressionsmodeller (oddskvoter), villighet att prioritera miljöskydd framför tillväxt och sysselsättning.

	M1	M2	M3
Fackmedlem	1,143** (1,04;1,26)	1,423*** (1,17;1,73)	1,078 (0,98;1,19)
Yrke (tillverkning och transport = ref.)			
Administrativ personal	1,197* (1,03;1,39)	1,300** (1,10;1,54)	1,211* (1,04;1,41)
Chefer	1,233** (1,06;1,44)	1,266** (1,07;1,50)	1,322*** (1,13;1,54)
Högre experter	1,655*** (1,48;1,85)	1,742*** (1,54;1,98)	1,633*** (1,45;1,83)
Servicepersonal	1,119 (0,993;1,27)	1,225** (1,07;1,40)	1,113 (0,99;1,26)
Politisk ideologi			1,374*** (1,23;1,54)
Fackmedlem*administrativ personal		0,689* (0,49;0,97)	
Fackmedlem*chefer		0,879 (0,63;1,24)	
Fackmedlem*högre expert		0,795* (0,63;0,99)	
Fackmedlem*service		0,658** (0,50;0,86)	
Konstant	2,119*** (1,65;2,72)	2,021*** (1,57;2,60)	2,105*** (1,62;2,74)
Varians			
Land	0,258	0,260	0,300
Politisk orientering			0,064
Log Likelihood	-8 758,677	-8 753,283	-8 547,281

Anmärkning: Konfidensintervall (95 % [nedre; övre]) inom parentes. Antal personer = 15 351. Antal länder = 22. Modellerna kontrollerar även för kön (kvinna = ref.), utbildning (högre = ref.), ålder och ålder i kvadrat. Kvantitativa variabler är standardiserade (z). Skillnad log likelihood M1 och M2 (p = 0,03), M1 och M3 (p < 0,001). En medieringsmodell som undersöker i hur hög grad medlemseffekten beror på politisk orientering tillämpas på modell 3 (visas ej). Resultaten visar att den andel av medlemseffekten som kan tillskrivas politisk orientering är 39 procent (p = 0,02, KI nedre = 0,174; KI övre = 1,420). ACME (genomsnitt) = 0,009 (KI övre = 0,006; KI övre = 0,01), ADE (genomsnitt) = 0,014 (KI nedre = -0,004; KI övre = 0,03). Konfidensintervall (KI) beräknade genom kvasi-Bayesiansk bootstrapping. Inkludering av interaktionen mellan medlemskap och yrke förändrar inte hur stor andel av medlemseffekten som kan tillskrivas politisk orientering.

* p < 0,05, ** p < 0,01, *** p < 0,001

Det faktum att oddskvoterna för de olika yrkeskategorierna är högre än ett innebär vidare att arbetstagare i dessa kategorier är mer benägna än de inom transport och tillverkning (som är vår referenskategori) att prioritera miljöskydd. Transport- och tillverkningsarbetare är generellt sett minst benägna av de undersökta yrkesgrupperna att prioritera miljöskydd på bekostnad av jobb och tillväxt.

Som framgår av modell 2 – som innehåller en interaktionsterm mellan yrke och fackligt medlemskap – är dock skillnaden mellan medlemmar och icke-medlemmar störst i denna grupp. Med tanke på att tillverknings- och transportarbetare är referenskategori gäller den ”huvudsakliga” medlemseffekten här endast denna kategori, och ökar avsevärt jämfört med modell 1. Det innebär att fackligt medlemskap har ett *starkare* positivt samband med miljöattityder bland tillverknings- och transportarbetare, jämfört med de flesta andra yrkeskategorierna.⁴

Detta återspeglas också i de signifikanta negativa (under ett) interaktionstermerna för de flesta yrkeskategorier – som indikerar att medlemskap har en svagare positiv effekt (eller ingen effekt alls) inom många andra yrkeskategorier. Som stöd för argumentet att medlemmar generellt tenderar att vara mer positiva till miljöskydd, oberoende av yrkestillhörighet, kan vi emellertid hänvisa till tabell A2 (se bilaga) som visar skillnader mellan medlemmar och icke-medlemmar aggregerat per yrkesgrupp.

Modell 3 undersöker i vilken utsträckning den positiva fackmedlemseffekten kan hänföras till att medlemmarna är mer ideologiskt vänsterorienterade, vilket i sig visar sig ha ett starkt positivt samband med viljan att prioritera miljöfrågor. Medlemseffekten minskar kraftigt och är inte längre signifikant i modell 3, och detta indikerar att en betydande del av medlemseffekten kan förklaras av medlemmars ideologiska uppfattningar. Resultaten av kausala medieringsanalyser stöder vidare denna slutsats: 40 procent av medlemseffekten kan tillskrivas politisk orientering ($p = 0,01$).

Modellen innehåller också en slumpmässig koefficient för politisk orientering, och denna förbättrar modellenpassningen. Det tyder i sin tur på att kopplingen mellan vänsteruppfattningar och stöd för miljöskydd, även om den generellt sett är stark, inte är lika stark i alla länder. Följaktligen kan den grad i vilken politisk orientering förklarar medlemseffekten också variera mellan olika länder. Resultaten ger dock generellt stöd för *h1b*: politisk ideologi förklarar i relativt stor utsträckning sambandet mellan fackmedlemskap och stöd för miljöskydd.

⁴ I likhet med den övergripande medlemseffekten verkar detta inte variera avsevärt mellan länderna. En slumpmässig koefficient för medlemskap förbättrar inte modellenpassningen i modell 2. Det kan dock finnas specifika länder där den modererande effekten av medlemskap på sambandet mellan bransch och miljöhållsfungerar annorlunda.

Tabell 3. Logistiska flernivåregressionsmodeller (oddskvoter), villighet att prioritera miljöskydd framför tillväxt och sysselsättning

	M1	M2	M3
Kollektivavtalstäckning	1,231* (1,03;1,48)		1,310** (1,07;1,60)
ESSD		1,232* (1,03;1,48)	1,030 (0,83;1,27)
BNP/capita (PPP)	1,120 (0,92;1,37)		
Individnivå			
Fackmedlem (nej = ref.)	1,155*** (1,07;1,25)	1,185*** (1,08;1,30)	1,190*** (1,09;1,30)
Fackmedlem*kollektivavtalstäckning	0,986 (0,91;1,07)		
Fackmedlem*ESSD		1,037 (0,95;1,13)	
Konstant	2,258**** (1,89;2,69)	2,054**** (1,67;2,53)	2,096**** (1,73;2,54)
Varians			
Land	0,151	0,205	0,163
Log Likelihood	-10 191,58	-8 245,39	-8 243,46
Observationer	17 552	13 804	13 804

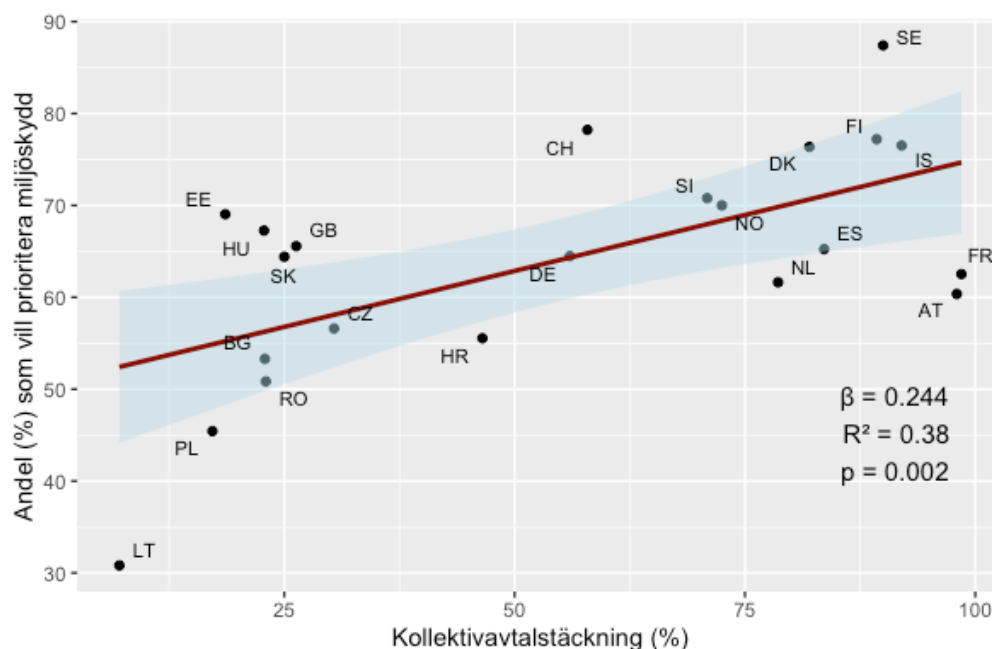
Anmärkning: Konfidensintervall (90% [nedre; övre]) inom parentes. M1 = 22 länder. M2 och M3 = 19 länder. Modellerna kontrollerar också för yrke, kön, utbildning och ålder. Kvantitativa variabler är standardiserade (z). Skillnad i log likelihood M2 och M3 ($p < 0,001$). Medieringsmodell tillämpad på modell 3 (visas ej). Andelen av kollektivavtalstäckningen som kan tillskrivas ESSD nära noll ($p = 0,77$).

* $p < 0,1$, ** $p < 0,05$, *** $p < 0,01$, **** $p < 0,001$.

Modellerna i tabell 3 fokuserar på variabler på landsnivå och utvärderar hypotes 2, som föreslår att människor i länder med högre kollektivavtalstäckning är mer benägna att prioritera miljöfrågor (h2a). Enligt h2b kan detta i sin tur tillskrivas faktorer som rör anställningstrygghet och kompetensutveckling ("Employment security and skills development", ESSD).

Modell 1 visar att kollektivavtalstäckningen, oberoende av BNP/capita – som liksom kollektivavtalstäckning har en stark positiv effekt när den undersöks separat ($p < 0,001$, resultaten redovisas inte här) – har en positiv effekt på både medlemmar och ickemedlemmar. Medlemseffekten på individnivå påverkas (modereras) inte av kollektivavtalstäckningen, och den förblir signifikant vid

kontroll för landsnivåvariablerna. Resultaten ger stöd för h2a: i länder med högre kollektivavtalstäckning är löntagare, oavsett om de är med i facket eller inte, mer benägna att prioritera miljöskydd. Detta samband illustreras grafiskt i Figur 1.

Figur 1. Aggregerat bivariat samband mellan kollektivavtalstäckning och viljan att prioritera miljöskydd

Nästa fråga är huruvida detta beror på anställningstrygghet och kompetensutveckling (ESSD-faktorerna). För det första visar modell 2 att anställningstrygghet och kompetensutveckling har ett positivt samband med människors vilja att prioritera miljöskydd, men effekten verkar inte vara särskilt robust, inte ens utan ytterligare kontrollvariabler på landsnivå ($p < 0,1$). Effekten minskar dessutom avsevärt vid kontroll för kollektivavtalstäckning (modell 3). Det går inte att särskilja kollektivavtalstäckningens och BNP:s effekter i ESSD-modellen. Om båda inkluderas har ingen av dem några betydande effekter, men BNP förbättrar inte modellenpassningen (redovisas inte här). Som framgår av modell 3 är kollektivavtalstäckningens effekt fortfarande signifikant vid kontroll för anställningstrygghet och kompetensutveckling. Även om ESSD-faktorerna har en positiv effekt förklarar de alltså inte kollektivavtalstäckningens effekt.

Resultaten ger alltså stöd för hypotes h2a: kollektivavtalstäckning har ett positivt samband med människors vilja att prioritera miljöskydd. Det tycks dock inte kunna tillskrivas högre nivåer av ESSD, vilket innebär att hypotes H2b inte stöds.

Slutligen, när det gäller alla tre modellerna, har facklig organisationsgrad i stort sett samma effekt som kollektivavtalstäckning när det gäller både sambandets signifikansnivå och dess positiva riktning (redovisas ej i tabellen).

Diskussion

Den här rapportens resultat belyser på flera sätt fackföreningsrörelsens viktiga roll i den gröna omställningen. För det första visar vi att fackföreningsmedlemmar är mer benägna än ickemedlemmar att prioritera miljöskydd framför ekonomisk tillväxt och arbetstillfällen. Särskilt värt att notera är att det positiva sambandet mellan fackmedlemskap och stöd för miljöskydd är som starkast bland arbetare inom transport och tillverkning. Den yrkesgruppen anses ofta ha mest att förlora när miljöfrågor prioriteras, och är också som resultaten ovan visar minst positivt inställd till miljöskydd (oaktat fackmedlemskap).

Även om miljöattityder således följer det förväntade mönstret vad gäller skillnader mellan olika branscher, återspeglas eller förstärks alltså inte dessa skillnader av fackligt medlemskap – snarare tvärtom. Det tyder på att fackföreningar kan vara viktiga aktörer för att överbrygga – snarare än att förstärka – snävare eller mer kortsiktiga ekonomiska intressen, särskilt inom de yrkesgrupper som påverkas mest när arbetstillfällen ställs mot miljöhänsyn (Räthzel & Uzzell 2011; Thomas 2021).

På grund av datans tvärsnittsnatur (det är alltså inte paneldata) kan analyserna inte särskilja i vilken utsträckning fackmedlemskapet förändrar eller formar miljöåsikter kontra urvalseffekter, exempelvis kopplade till vissa individers högre benägenhet att gå med i facket på grund av dessa eller relaterade attityder (se Hadziabdic & Baccaro 2020). Bristen på klarhet beträffande sådana orsaks-samband påverkar dock inte slutsatserna i stort. Fackföreningar hamnar ofta i en svår position i diskussioner om miljöreglering (Thomas 2021), och särskilt när utsikterna att kombinera miljöhänsyn med ständig ekonomisk tillväxt ifrågasätts (Schnaiberg & Gould 1994, s. 70; Gould, Pellow & Schnaiberg 2004; Felli 2014; Barca 2019). Trots dessa svårigheter tenderar dock fackliga medlemmar alltså att vara mer positivt inställda än ickemedlemmar till att värna om miljön – även när de får ta ställning till explicita målkonflikter om just sysselsättning och tillväxt.

Miljöfrågor väcker ofta motsatta åsikter om relationen mellan stat och marknad (Heath & Gifford 2006; Malm 2018; Korpi 2019, s. 158). Fackliga medlemmars allmänna inställning i detta avseende förklarar rimligen delvis varför de är positiva också till miljöskydd. Här kan också finnas en logik som liknar den som diskuterades i samband med den positiva medlemseffekten bland tillverknings- och transportarbetare: ideologiska hänsyn kan göra individer mer villiga att se bortom omedelbara ekonomiska intressen (Frangi *et al.* 2017, s. 835; Ringqvist 2024a, s. 40–42). Det innebär inte att miljöhänsyn är en irrationell ståndpunkt, utan bara att den kan stå i konflikt med mer kortsiktiga intressen. Det går därför att hävda att våra resultat återspeglar det faktum att fackliga frågor om hur löntagares kollektiva intressen bör definieras ofta är djupt politiska

(Offe & Wiesenenthal 1985, s. 179; Hyman 2001). Sådana frågor kommer alltid att synliggöra spänningar mellan bredare och smalare intressen och mellan kort- och långsiktiga perspektiv.

På landsnivån visar resultaten att medlemseffekten – ett uttryck som alltså inte används i denna studie för att antyda kausalitet – varierar i mindre utsträckning än förväntat. Landsnivåvariablernas effekter gäller i stället i lika hög grad för medlemmar och ickemedlemmar: löntagare i länder med högre kollektivavtalsäckning tenderar att vara mer villiga att prioritera miljön framför tillväxt och sysselsättning. Den huvudsakliga förklaring vi testade stöds dock inte av datan: kollektivavtalsäckningens effekt kan inte tillskrivas de faktorer som omfattas av måttet på anställningstrygghet och kompetensutveckling (ESSD). Det bör dock starkt poängteras att det kan finnas viktiga nyanser som inte fångas upp av den ESSD-variabel vi använt. Ytterligare studier vore därför välkomna. Indikatorer som tar hänsyn till varje ESSD-faktor separat kan visa sig ha mer robusta effekter, eftersom vissa aspekter av ESSD kan vara viktigare än andra.

I slutändan stöder resultaten ändå den övergripande landsnivåhypotesen: kollektivavtal är en betydande positiv faktor för att förklara skillnader mellan länder beträffande allmänhetens stöd för miljöskydd. Ett brett stöd bland löntagare är avgörande för miljöpolitikens bärkraft – och i detta sammanhang är fackföreningar viktiga aktörer eftersom de företräder arbetstagares intressen och ser till att dessa beaktas i miljödebatten. I stället för att förstärka motsättningar mellan löntagares prioriteringar och miljöhänsyn visar det sig alltså att starka fackliga institutioner kan bidra till förutsättningar som gör det möjligt att överbrygga dem.

En liknande effekt av kollektivavtal kan eventuellt också framgent tillämpas på problem med samordning och kollektivt handlande från *arbetsgivarernas* sida (Streeck 2016; Wright 2000). Logiken att fackföreningar bidrar till konkurrensneutralitet genom att tvinga fram institutionella begränsningar som stänger ute strategier där företag konkurrerar med sämre villkor skulle potentiellt kunna utvidgas även till miljöfaktorer – exempelvis via så kallade ”gröna klausuler” i kollektivavtal. I takt med att stater och myndigheter blir alltmer bundna av internationellt överenskomna miljömål kan starka parter på arbetsmarknaden här erbjuda både legitimitetsskapande och handlingsförmåga för att uppfylla dessa mål.

Sverige är ett belysande exempel på de generella landsnivåmönster vi redovisat, då stödet för miljöskydd visar sig vara mycket högt i Sverige, som också i ett internationellt perspektiv har en hög kollektivavtalsäckning. En stark och politiskt inflytelserik fackföreningsrörelse i Sverige har varit en viktig bidragande orsak till jämförelsevis omfattande sociala skyddsnät och den typ av omställningsstöd som kan bidra till löntagares villighet att stödja miljöskydd. Försämrade villkor och fackliga förutsättningar i detta avseende riskerar därmed

i förlängningen också att göra det svårare att uppnå brett löntagarstöd för en grön omställning.

Resultaten på landsnivå uppmuntrar samtidigt till vidare forskning. Utöver de materiella villkor som diskuterats ovan går det att spekulera om att starka fackföreningar kan gynna en mer miljövänlig inställning även genom att främja och upprätthålla en högre grad av social sammanhållning och tillit, det vill säga en mer allmän kollektivistisk kultur som i sin tur bidrar till en större vilja att engagera sig i – och göra kortsiktiga uppoffringar för – långsiktiga samhälleliga mål. Detta skulle delvis kunna tolkas som en ”solidaritetseffekt” (Mosimann & Pontusson 2017) som gäller både hur starka fackföreningar kan inverka på nationell nivå och effekterna av fackligt medlemskap på individnivå.

Som framgår ovan är det inte lika lätt att hitta systematiska förklaringar till skillnader mellan länder när det gäller ”effekterna” av fackligt medlemskap. Detta beror på att effekten varierar i mindre utsträckning än förväntat: det finns en tendens i de flesta länder att medlemmar är mer benägna att värna om miljön än ickemedlemmar. Skillnaderna mellan länderna verkar snarare gälla *storleken* på den positiva medlemseffekten.

Det bör betonas att resultaten visar att de länder där ”medlemseffekten” är större skiljer sig åt på många sätt. Till exempel är den positiva effekten i Polen extra anmärkningsvärd, med tanke på att landets arbetarrörelse är starkt påverkad av gruvarbetarfacken, som beskrivs som särskilt negativt inställda i miljöfrågor (Thomas & Doerflinger 2020).

Betonas bör också att de resultat som rapporteras är av generell karaktär och att studien inte uttömmande granskat all eventuell variation mellan länderna. Även om resultaten visar på en anmärkningsvärd likhet mellan länderna när det gäller det positiva sambandet mellan fackligt medlemskap och stödet för miljöskydd, behövs ytterligare jämförande forskning för att undersöka landspecifika faktorer. Effekten av politisk ideologi visar sig variera mellan olika länder, vilket kan innebära att ”medlemseffekten” inte kan förklaras på samma sätt i alla länder. Det är inte heller säkert att fackmedlemskap har det starkast positiva sambandet med stöd för miljöskydd bland tillverknings- och transportarbetare i samtliga länder. Kompletterande analyser (redovisas ej här) indikerar i själva verket att den särskilt positiva medlemseffekten bland tillverknings- och transportarbetare inte är observerbar i Sverige. Kopplingen mellan miljöattityder och medlemskap i olika svenska fackförbund är en fråga vi avser återkomma till i framtida studier.

Vidare bör ytterligare en möjlig förklaring till den positiva medlemseffekten nämnas, som inte undersökts empiriskt på grund av brist på relevanta data. Den rör fackliga medlemmars potentiella ”innanförskap”: medlemseffekten kan delvis bero på icke observerade faktorer kopplade till anställningstrygghet och starkare arbetsmarknadsanknytning. Det är dock en spekulativ förklaring som beror på i vilken grad dessa variabler – det vill säga medlemskap och anställningstrygghet

å ena sidan, och anställningstrygghet och viljan att prioritera miljön å andra sidan – faktiskt samvarierar med varandra.

Sammanfattningsvis har den här rapporten bidragit med den första bredare representativa studien av fackföreningsmedlemmars miljöattityder i ett omfattande urval av europeiska länder. Studien tillför det viktiga och ofta förbisedda perspektivet från fackföreningsrörelsens medlemmar.

Våra resultat visar att en majoritet av de fackliga medlemmarna i de flesta länder vi studerat är villiga att prioritera miljön framför tillväxt och sysselsättning. Det tyder på att många medlemmar skulle vara positiva till att fackföreningar går längre än de nu vanligt förekommande garderingsstrategierna, som inriktar sig på små stegvisa förändringar och minimerad lagstiftning (Thomas & Doerflinger 2020), eller olika versioner av ”grön keynesianism” (Felli 2014, s. 380) där endast miljöpolitik som tjänar som medel för tillväxt förespråkas.

Det går givetvis inte att sätta likhetstecken mellan medlemmarnas miljöattityder och konkret facklig politik. Av pragmatiska skäl är det möjligt att fackföreningar fortsatt fokuserar på strategier som söker överbrygga (eller ignorera) målkonflikter mellan miljöhänsyn och sysselsättning och tillväxt. Det verkar dock också finnas stöd för en mer ambitiös miljöagenda även där sådana målkonflikter erkänns. Exempel på sådana konflikter är pågående diskussioner om nedläggningar och tillståndprocesser för miljöfarlig verksamhet och gruvbrytning, metoder inom skogsbruket samt otaliga prioriteringsfrågor på arbetsplatser för att reducera utsläpp.

Vår studie belyser vikten av ytterligare forskning om medlemmarnas önskemål kring det fackliga miljöarbetet. Utfallsvariabeln som undersöks i denna studie må vara formulerad i abstrakta termer och utgå ifrån en omstridd premiss gällande målkonflikten mellan miljöskydd och arbetstillfällen, men utgör ett betydande test av medlemmarnas stöd för miljöskydd. Om medlemmar är villiga att prioritera miljön på bekostnad av tillväxt och sysselsättning borde det också vara möjligt att genomdriva mindre omfattande, men fortfarande ambitiösa, miljöagendor. Detta skulle kunna innefatta aktivt arbete för strukturomvandlingar, stärkt miljöhänsyn i strategier för investeringar av tjänstepension samt åtgärder kring subventionering av resor med kollektivtrafik eller elcykelinitiativ (se exempelvis Ohlin *et al.* 2021). Arbetstidsförkortning är ytterligare ett exempel på en fråga med potentiellt brett stöd bland löntagare vars positiva miljöeffekter diskuteras i en växande vetenskaplig litteratur (Antal *et al.* 2020; Gunderson 2019; Schor 2005).

Samtidigt som det alltså bör påpekas att det kan finnas en viss diskrepans mellan enkätsvar och ett faktiskt stöd för konkreta åtgärder, visar våra resultat att fackliga ledare inte ensidigt kan motivera passivitet i miljöfrågan med hänvisning till ett förmodat motstånd bland medlemmarna (se Rätzl & Uzzell 2019, s. 133).

Tvärtom går det till och med att hävda att miljöengagemang kan vara en käl-

la till facklig förnyelse. Ett sådant förnyelsearbete kan innefatta ett utökat samarbete med miljörörelsen – något som i den amerikanska litteraturen kallas ”blågröna” koalitioner (Gould, Lewis & Roberts 2004; Kojola, Xiao & McCright 2014). Med tanke på det allvarliga läget och de alltmer akuta klimatförändringarna (IPCC 2021) går det till och med att hävda att klimatrörelsen kan bidra till arbetarrörelsen med entusiasm och förnyat engagemang, på liknande sätt som medborgarrörelsen i USA under efterkrigstiden väckte nytt liv i den amerikanska arbetarrörelsen (Isaac & Christiansen 2002).

Slutligen: ur ett fackligt perspektiv indikerar resultaten att vägen mot en ambitiös miljöagenda är mer framkomlig ur en position av styrka, då stödet för miljöskydd alltså visar sig högre i länder med starkare fackföreningar. Detta är en av studiens centrala poänger: miljöfrågan varken kan eller bör fränkopplas grundläggande fackliga frågor om arbetsmiljö och löntagares trygghet. Det finns starka skäl att utgå från att det är på grundval av sådana fackliga framgångar som ett brett stöd för miljöpolitik kan byggas.

Data och metoder

Analyserna baseras på data från 2017 ur European Values Study (EVS) (2020), som omfattar representativa urval av den vuxna befolkningen (18 år eller äldre) i de studerade länderna. Det urval som används i analyserna är begränsat till personer som under datainsamlingsfasen var sysselsatta, med undantag för analyser på landsnivå i tabell 1, där både sysselsatta och icke sysselsatta ingår för att öka säkerheten i de statistiska skattningarna. Kalibreringsvikter tillämpas på de beskrivande analyser som redovisas i tabell 1, men inte på de efterföljande regressionsmodellerna. Efter rensning av bortfall omfattar huvudurvalet 15 351 personer grupperade i 22 europeiska länder.

Beroende variabel

Den beroende variabeln baseras på en fråga där respondenterna ombeds välja vilket av följande påståenden som kommer närmast deras egen åsikt: ”1. Att skydda miljön ska ges prioritet, även om det orsakar en långsammare ekonomisk tillväxt och förlust av arbetstillfällen. 2. Ekonomisk tillväxt och skapandet av arbetstillfällen ska ges högst prioritet, även om miljön kommer till skada. 3. Annat svar (bara om svarspersonen spontant sagt det).” Variabeln är dikotomiserad och skiljer mellan de som prioriterar miljön (1) och de som prioriterar tillväxt och jobb (0). De som svarat alternativ 3 inkluderas inte i analyserna.

Oberoende variabler på individnivå

Den viktigaste oberoende variabeln på individnivå är fackligt medlemskap (för närvarande medlem = 1, ej medlem = 0). Ytterligare viktiga oberoende variabler på individnivå är yrkeskategori och politisk orientering (på skalan 0–10, där ett högre värde betyder mer till vänster). Yrkeskategoriseringen baseras på tvåsiffriga ISCO08-koder och ger följande kategorier: administration och kundtjänst, chefsyrken, yrken med krav på högskolekompetens (”högre experter”), tillverknings- och transportarbetare samt service-, omsorgs- och försäljningsarbetare (”servicepersonal”). Personer som arbetar inom jordbruk och försvarsmakt ingår inte i urvalet eftersom de är få och vissa modeller därmed inte konvergerar om de inkluderas. Se tabell A1 för detaljerad information om kategoriseringen av ISCO-koderna.

Tyvärr finns det inga uppgifter på individnivå om anställningstrygghet i EVS. Den variabel som ligger närmast argumentet om ett fackligt ”innanförskap” är arbetade timmar per vecka. Kompletterande analyser (redovisas ej här) visar att variabeln inte påverkar medlemseffekten. Variabeln är därför inte inkluderad i analyserna nedan. I enlighet med tidigare studier (till exempel Chen 2017) kontrollerar modellerna för ålder (och ålder i kvadrat), kön och utbildning, baserat

på en harmoniserad EVS-variabel som skiljer mellan lägre (1), medelhög (2) och högre (3) utbildning. Ytterligare två potentiellt viktiga variabler på individnivå kontrolleras också initialt: sektor (offentlig/privat) och inkomst (standardiserade deciler). I den multivariata analysen har dock ingen av dessa någon signifikant effekt (och att inkludera dem förändrar inte heller huvudvariablernas effekter). Eftersom de inte utgör huvudfokus för studien, och varje variabel har en betydande mängd internt bortfall, inkluderas de heller inte i de modeller som visas nedan.

Oberoende variabler på landsnivå

Alla variabler på landsnivå avser 2016 eller närmaste år med tillgängliga data, om inget annat anges. Uppgifter om kollektivavtalsäckning och facklig organisationsgrad kommer från ICTWSS-databasen (Institutional Characteristics of Trade Unions, Wage Setting, State Intervention and Social Pacts) (Visser 2019).

Data om anställningstrygghet och kompetensutveckling (på engelska ”Employment Security and Skills Development”, ESSD) kommer från Eurofound (2018b). Variabeln är ett sammansatt mått (ett index från 0 till 100) baserat på arbetslöshetsförsäkringens omfattning, förekomsten av ofrivillig tillfällig anställning, anställningstrygghet, livslångt lärande och kompetensanvändning. Uppgifterna avser perioden 2013–2017 (Eurofound 2018b, s. 31). ESSD-uppgifterna finns inte tillgängliga för de tre länder i urvalet som inte är EU-medlemmar (Norge, Island och Schweiz). De modeller som utvärderar ESSD-uppgifternas effekt innehåller därför något färre observationer.

Analyserna tar också hänsyn till den stora mängd forskning som studerar sambandet mellan ekonomisk utveckling och miljöattityder (exempelvis Marquart-Pyatt 2012; Ringqvist 2024b). Vissa studier indikerar att ekonomisk utveckling (BNP) kan ha en positiv effekt på miljöhänsyn och att det därför är motiverat att inkludera BNP som en kontrollvariabel. Den variabel som används är BNP/capita uttryckt i köpkraftsparitet (PPP) (World Bank 2019).

Det finns betydande skillnader mellan länderna när det gäller kollektivavtalsäckning: standardavvikelsen är 32 (medelvärde = 52). De viktigaste variablerna på landsnivå är signifikant korrelerade med varandra i ganska hög utsträckning: Pearsons r varierar från 0,65 (kollektivavtalsäckning och ESSD) till 0,81 (BNP och ESSD). Med tanke på den höga graden av korrelation mellan variablerna på landsnivå, i kombination med det relativt låga antalet länder (22), rapporteras ett gränsvärde för statistisk signifikans som är något högre än den konventionella ($p < 0,1$) för modellerna som fokuserar på landsnivåeffekter.

Metoder

För att få en övergripande bild av skillnaden mellan medlemmar och icke-medlemmar i respektive land analyseras inledningsvis bivariata samband (kors-

tabeller och tillhörande chi2-test) mellan fackligt medlemskap och den beroende variabeln uppdelat per land. Logistiska flernivåregressionsmodeller (MLA) (Hox, Moerbeek & van de Schoot 2017) används sedan för att söka förklaringar till potentiella skillnader mellan medlemmar och ickemedlemmar, med hänsyn taget bland annat till medlemssammansättningen i de olika länderna och inom olika yrkesgrupper. MLA tar hänsyn till den hierarkiska datastrukturen och det faktum att observationerna inte är oberoende av varandra (det vill säga att svaren sannolikt varierar på ett systematiskt sätt mellan länderna) genom att tillåta ett slumpmässigt intercept. På grund av den hierarkiska datastrukturen, där personer är "inbäddade" i länder, gör metoden det också möjligt att beräkna andelen av den totala variansen som förklaras av landsnivån, något som kallas för intraklasskorrelation (ICC) (Hox *et al.* 2017, s. 13). MLA gör det dessutom möjligt att specificera slumpmässiga koefficienter för att avgöra om individvariablernas effekt skiljer sig åt mellan länder. En första uppsättning modeller fokuserar på variabler på individnivå och undersöker hypotes 1. En andra uppsättning modeller fokuserar på landsnivåvariabler (hypotes 2) och testar inledningsvis för interaktioner mellan de två nivåerna, dvs. fackföreningsmedlemskap och landsnivåfaktorerna, för att utvärdera huruvida landsnivåvariablerna har specifika effekter på fackliga medlemmar.

Den statistiska programvara som använts är R (R Core Team 2020). Fler-nivåmodeller skapas med lme4-paketet (Bates *et al.* 2015). Den medierande effekt av ideologi som föreslås i h1b undersöks med hjälp av medieringspaketet (Tingley *et al.* 2014).

Referenslista

- Antal, M., Plank, B., Mokos, J., & Wiedenhofer, D. (2020) "Is working less really good for the environment? A systematic review of the empirical evidence for resource use, greenhouse gas emissions and the ecological footprint", *Environmental Research Letters*, 16(1).
- Baccaro, L. & Howell, C. (2017) *Trajectories of neoliberal transformation: European industrial relations since the 1970s*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Barca, S. (2012) "On working-class environmentalism: an historical and transnational overview", *Interface: a journal for and about social movements*, 4(2), 61–80.
- Barca, S. (2019) "Labour and the ecological crisis: The eco-modernist dilemma in western Marxism(s) (1970s-2000s)", *Geoforum*, 98, 226–235.
- Bates, D., Maechler, M., Bolker B., & Walker, S. (2015) "Fitting Linear Mixed-Effects Models Using lme4", *Journal of Statistical Software*, 67(67), 1–48.
- Behrens, M. & Pekarek, A. (2020) "Divided We Stand? Coalition Dynamics in the German Union Movement", *British Journal of Industrial Relations*, 1–29.
- Bergström, O. (2019) "Changing restructuring regimes in 11 European countries during and after the financial crisis", *European Journal of Industrial Relations*, 25(2), 95–111.
- Chen, M. (2017) "Job versus environment: an examination on the attitude of union members toward environmental spending", *Environmental Economics and Policy Studies*, 19(4), 761–788.
- Esser, I. & Olsen, K. M. (2012) "Perceived Job Quality: Autonomy and Job Security within a Multi-Level Framework", *European Sociological Review*, 28(4), 443–454.
- Eurofound (2018a) *ERM report 2018: Impact of restructuring on working conditions*. Luxembourg: Publications Office of the European Union.
- Eurofound (2018b) *Measuring varieties of industrial relations in Europe: A quantitative analysis*. Luxembourg: Publications Office of the European Union.
- EVS (2020) *European Values Study 2017: Integrated Dataset (EVS 2017)*. ZA7500 Data file Version 4.0.0. Cologne: GESIS Data Archive.
- Farnhill, T. (2018) "Union Renewal and Workplace Greening – Three Case Studies", *British Journal of Industrial Relations*, 56(4), 716–743.
- Felli, R. (2014) "An alternative socio-ecological strategy? International trade unions' engagement with climate change", *Review of International Political Economy*, 21(2), 372–398.
- Frangi, L., Koos, S. & Hadziabdic, S. (2017) "In Unions We Trust! Analysing Confidence in Unions across Europe", *British Journal of Industrial Relations*, 55(4), 831–858.
- Goebbert, K. et al. (2012) "Weather, climate, and worldviews: The sources and consequences of public perceptions of changes in local weather patterns", *Weather, Climate, and Society*, 4(2), 132–144.
- Gould, K. A., Lewis, T. L. & Roberts, J. T. (2004) "Blue-Green Coalitions: Constraints and Possibilities in the Post 9-11 Political Environment", *Journal of World-Systems Research*, 10(1), 91–116.
- Gould, K. A., Pellow, D. N. & Schnaiberg, A. (2004) "Interrogating the Treadmill of Production: Everything You Wanted to Know about the Treadmill but Were Afraid to Ask", *Organization & Environment*, 17(3), 296–316.
- Gunderson, R. (2019) "Work time reduction and economic democracy as climate change mitigation strategies: or why the climate needs a renewed labor movement", *Journal of Environmental Studies and Sciences*, 9(1): 35–44.

- Hadziabdic, S. & Baccaro, L. (2020) "A Switch or a Process? Disentangling the Effects of Union Membership on Political Attitudes in Switzerland and the UK", *Industrial Relations: A Journal of Economy and Society*, 59(3), 466–499.
- Hamann, K. & Martínez Lucio, M. (2003) "Strategies of Union Revitalization in Spain: Negotiating Change and Fragmentation", *European Journal of Industrial Relations*, 9(1), 61–78.
- Heath, Y. & Gifford, R. (2006) "Free-Market Ideology and Environmental Degradation: The Case of Belief in Global Climate Change", *Environment and Behavior*, 38(1), 48–71.
- Hickel, J. & Kallis, G. (2020) "Is Green Growth Possible?", *New Political Economy*, 25(4), 469–486.
- Hornsey, M. J. et al. (2016) "Meta-analyses of the determinants and outcomes of belief in climate change", *Nature climate change*, 6(6), 622–626.
- Hox, J. J., Moerbeek, M. & van de Schoot, R. (2017) *Multilevel Analysis: Techniques and Applications*. Third. New York: Routledge (Quantitative methodology series).
- Hyman, R. (2001) *Understanding European trade unionism: between market, class and society*. Sage.
- IPCC (2021) *Climate Change 2021: The Physical Science Basis. Contribution of Working Group I to the Sixth Assessment Report of the Intergovernmental Panel on Climate Change*. Cambridge University Press. I tryck. Tillgänglig på: <https://www.ipcc.ch/report/sixth-assessment-report-working-group-i/>.
- Isaac, L. & Christiansen, L. (2002) "How the Civil Rights Movement Revitalized Labor Militancy", *American Sociological Review*, 67(5), 722–746.
- Iversen, T., & Soskice, D. (2015) "Information, Inequality, and Mass Polarization: Ideology in Advanced Democracies", *Comparative Political Studies*, 48 (13), 1781–1813.
- Jódar, P., Vidal, S. & Alós, R. (2010) "Union Activism in an Inclusive System of Industrial Relations: Evidence from a Spanish Case Study", *British Journal of Industrial Relations*, 49, 158–180.
- Kojola, E., Xiao, C. & McCright, A. M. (2014) "Environmental Concern of Labor Union Members in the United States", *The Sociological Quarterly*, 55(1), 72–91.
- Korpi, W. (2019) *The democratic class struggle*. London: Routledge.
- Lundström, R. (2017) "Going Green—Turning Labor: A Qualitative Analysis of the Approaches of Union Officials Working with Environmental Issues in Sweden and the United Kingdom", *Labor Studies Journal*, 42(3), 180–199.
- Lundström, R., Räthzel, N. & Uzzell, D. (2015) "Disconnected spaces: introducing environmental perspectives into the trade union agenda top-down and bottom-up", *Environmental Sociology*, 1(3), 166–176.
- Malm, A. (2018) *The progress of this storm : nature and society in a warming world*. London: Verso.
- Markey, R. & McIvor, J. (2019) "Environmental bargaining in Australia", *Journal of Industrial Relations*, 61(1), 79–104.
- Marquart-Pyatt, S. T. (2012) "Contextual influences on environmental concerns cross-nationally: A multilevel investigation", *Social Science Research*, 41(5), 1085–1099.
- McCright, A. M., Marquart-Pyatt, S. T., Schwom, R. L., Brechlin, S. R., & Allen, S. (2016) "Ideology, capitalism, and climate: Explaining public views about climate change in the United States", *Energy Research & Social Science*, 21, 180–189.
- Mosimann, N. & Pontusson, J. (2017) "Solidaristic Unionism and Support for Redistribution in Contemporary Europe". *World Politics* 69 (3), 448–92.
- Obach, B. K. (2004) "New Labor: Slowing the Treadmill of Production?", *Organization & Environment*, 17(3), 337–354.
- Offe, C. (1985a) "New Social Movements: Challenging the Boundaries of Institutional Politics", *Social Research*, 52(4), 817–868.
- Offe, C. (1985b) "The Attribution of Public Status to Interest Groups", i *Disorganized capitalism : contemporary transformations of work and politics*. Cambridge: Polity, 221–258.

- Offe, C. & Wiesenenthal, H. (1985) "Two Logics of Collective Action", i *Disorganized capitalism : contemporary transformations of work and politics*. Cambridge: Polity, 170–220.
- Ohlin, A., Jensen, J., Karlén, M., Albinsson, J., Svensson, J., Hading, L., Sundström, L., Söderstierna, C., Rajkowska, P., Söderbäck, A., Klemets, R., Hanell, L., Nilsson, J., Shams, N., Hurani, S. & Berglund, M. (2021) "Dags för de svenska fackförbunden att ta större ansvar i klimatfrågan" (Debattartikel). *Arbetsvärlden*. <https://www.arbetsvarlden.se/debatt/dags-for-de-svenska-fackforbunden-att-ta-storre-ansvar-i-klimatfragan/>
- R Core Team (2020) *R: A language and environment for statistical computing*. Vienna, Austria: R Foundation for Statistical Computing. Tillgänglig på: <https://www.R-project.org/>.
- Ringqvist, J. (2021) "How do union membership, union density and institutionalization affect perceptions of conflict between management and workers?", *European Journal of Industrial Relations*, 27(2): 131–148.
- Ringqvist, J. (2024a) "When workers unionize: Trade union effects on management-worker conflict and attitudes towards immediate interests versus broader political agendas", Avhandling, Karlstad: Karlstads universitet.
- Ringqvist, J. (2024b) "A world systems analysis of union membership and support for government spending on environmental protection", *Journal of Industrial Relations*, 66(2): 215–237.
- Räthzel, N. & Uzzell, D. (2011) "Trade unions and climate change: The jobs versus environment dilemma", *Global Environmental Change*, 21(4), 1215–1223.
- Räthzel, N. & Uzzell, D. (2019) "Environmental Policies and The Reproduction of Business as Usual: How Does It Work?", *Capitalism Nature Socialism*, 30(1), 120–138.
- Räthzel, N. & Uzzell, D. L. (red.) (2013) *Trade unions in the green economy: working for the environment*. New York: Routledge.
- Schnaiberg, Allan & Gould, K. Alan. (1994) *Environment and society : the enduring conflict*. Caldwell, N.J.: Blackburn Press.
- Schor, JB. (2005) "Sustainable Consumption and Worktime Reduction", *Journal of Industrial Ecology*, 9(1–2): 37–50.
- Snell, D. & Fairbrother, P. (2011) "Toward a Theory of Union Environmental Politics: Unions and Climate Action in Australia", *Labor Studies Journal*, 36(1), 83–103.
- Spies-Butcher, B. & Stebbing, A. (2016) "Climate change and the welfare state? Exploring Australian attitudes to climate and social policy", *Journal of Sociology*, 52(4), 741–758.
- Stavis, D., Uzzell, D. & Räthzel, N. (2018) "The labour–nature relationship: varieties of labour environmentalism", *Globalizations*, 15(4), 439–453.
- Streeck, W. (2016) *How Will Capitalism End?* London: Verso.
- Streeck, W. & Hassel, A. (2003) "Trade unions as political actors", i Addison, J. T. & Schnabel, C. (red.) *International Handbook of Trade Unions*. Elgar, 335–365.
- Thomas, A. (2021) "'Heart of steel': how trade unions lobby the European Union over emissions trading", *Environmental Politics*, 1–20.
- Thomas, A. & Doerflinger, N. (2020) "Trade union strategies on climate change mitigation: Between opposition, hedging and support", *European Journal of Industrial Relations*, 26(4), 383–399.
- Tingley, D. et al. (2014) "mediation: R Package for Causal Mediation Analysis", *Journal of Statistical Software*, 59(5), 1–38.
- Tomassetti, P. (2020) "From Treadmill of Production to Just Transition and Beyond", *European Journal of Industrial Relations*, 26(4), 439–457.
- Vachon, T. E. & Brecher, J. (2016) "Are union members more or less likely to be environmentalists? Some evidence from two national surveys", *Labor Studies Journal*, 41(2), 185–203.
- Visser, J. (2019) "ICTWSS Database, version 6.0. Amsterdam: Amsterdam Institute for Advanced Labour Studies (AIAS), University of Amsterdam. June 2019."

- World Bank (2019) "GDP per capita, PPP (current international \$)". The World Bank Group. Tillgänglig på: <https://data.worldbank.org/indicator/ny.gdp.pcap.pp.cd?end=2010&start=2010> (Åtkomst: 10 maj 2019).
- Wright, E. O. (1985) *Classes*. London: Verso.
- Wright, E. O. (2000) "Working-class power, capitalist-class interests, and class compromise", *American Journal of Sociology*, 105(4), 957–1002.

Bilaga

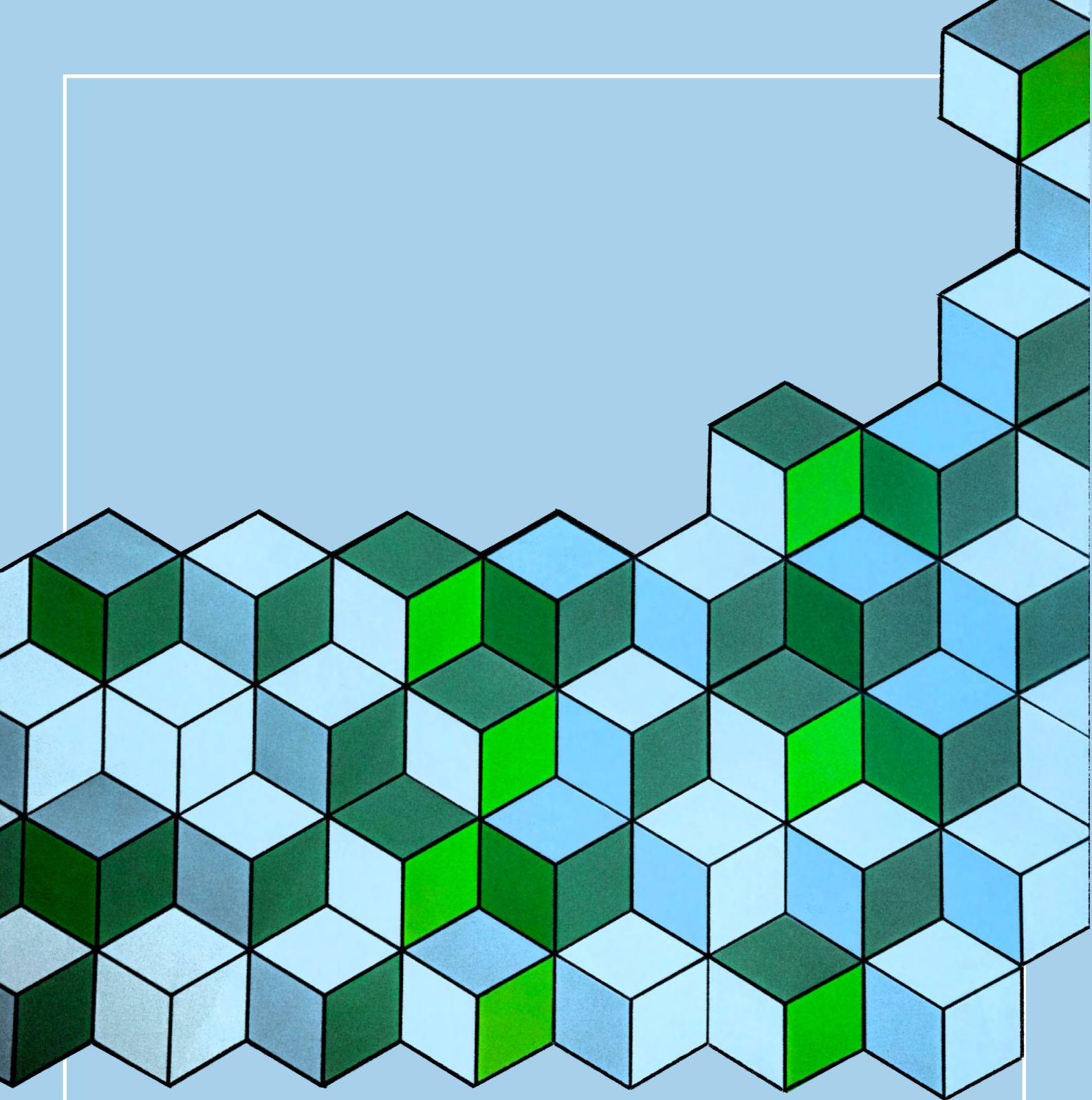
Tabell A1. Yrkesindelning baserad på ISCO08, tvåsiffernivå

Yrkesområde	Huvudgrupp
Chefsyrken	11 Politiker, verkställande direktörer och högre ämbetsmän m.fl.
	12 Chefer inom ekonomi, personal, marknadsföring och försäljning samt annan administration m.m.
	14 Chefer inom övrig servicenäring
	13 Chefer inom IT, logistik, FoU, fastighetsbolag, bygg- och ingenjörsverksamhet samt tillverkning m.m.
Yrken med krav på högskolekompetens	21 Naturvetenskap och teknik
	22 Hälso- och sjukvård
	23 Utbildning
	24 Ekonomi och förvaltning
	25 IT
	26 Juridik, kultur och socialt arbete m.m.
	31 Teknik
	32 Hälso- och sjukvård samt laboratorium
	33 Ekonomi och förvaltning
	34 Juridik, kultur och socialt arbete m.m.
	35 IT, ljud- och ljus teknik m.m.
Administration och kundtjänst	41 Kontorsassistenter och sekreterare
	42 Kundserviceyrken
	43 Materialförvaltning m.m.
	44 Andra kontors- och kundserviceyrken
Service-, omsorgs- och försäljningsarbete	51 Serviceyrken
	52 Försäljningsyrken inom detaljhandeln m.m.
	53 Omsorgsyrrken
	54 Andra bevaknings- och säkerhetsyrken
	91 Städ yrken
	94 Snabbmatpersonal, köks- och restaurangbiträden m.fl.
	95 Torg- och marknadsförsäljare
Yrken inom byggverk-samhet, tillverkning, och transport	71 Byggnads- och anläggningsyrken
	72 Metallhantverks- och reparatörsyrken
	73 Finmekaniska, grafiska och konsthantverksyrken
	74 Installations- och serviceyrken inom el och elektronik
	75 Andra hantverksyrken inom trä och textil m.m.
	80 Yrken inom maskinell tillverkning och transport m.m.
	81 Process- och maskinoperatörer
	82 Montörer
	83 Transport- och maskinföraryrken
	93 Andra yrken i gruvnäring, bygg, tillverkning och godshantering

Tabell A2. Andel (i procent) villiga att prioritera miljöskydd framför tillväxt och sysselsättning

Yrkeskategori	Ickemedlem	Fackmedlem	Sig.
Tillverknings- och transportarbetare	53.9	64.0	.00
Administration och kundtjänst	65.5	69.8	.15
Chefsyrken	66.8	76.7	.00
Högre experter	71.7	75.3	.00
Servicepersonal	60.3	65.2	.00

Anmärkning: Andel sysselsatta i respektive yrkeskategori utslaget över samtliga länder. Kalibreringsvikter används. Dessa justerar för ålder, kön, utbildning och region.

arena idé

Arena Idé är en progressiv och partipolitiskt obunden tankesmedja med medborgar- och löntagarperspektiv. Vi finansieras av fackföreningsrörelsen och är en del av den ideella föreningen Arenagruppen. Arena Idé fokuserar på frågor som rör arbetsmarknaden, ekonomisk politik, välfärd och demokrati.